

Milan Kundera: Kastrující stín svatého Garty
Aleš Knapp

Překlad jedné věty

Už potřetí během půldruhého roku zveřejnilo nakladatelství Atlantis knížku, která dokládá, že Čechopařížan Milan Kundera je na naší literární scéně přítomen, přestože mnozí čtenáři postrádají systematické vydávání jeho beletristických děl v češtině. Některé z Kunderových esejů z francouzsky psaných souborů Umění románu (1986) a Zrazené testamenty (1993) vyšly počestněy autorem v časopise Host. Vedle prvního, čtenářům Hosta už známého textu obsahuje nově vydaný svazek tři Kunderovy české premiéry: "Překlad jedné věty" vyšel ve Zrazených testamentech s titulem "Věta", doplněn je článkem "Umění věrnosti", zveřejněným v roce 1994 v listu Le Monde. Jako epilóg zařadil autor úvahu "Hranice nepravděpodobného už není střežena", která je součástí francouzského souboru textů Le rideau (Opona, 2005).

Jakýsi antikunderovský syndrom, dožívající z předlistopadového disentu a zrozený zřejmě už v ostré debatě, již vedl Kundera s Václavem Havlem v období 1968-69, se v Čechách v 90. letech projevil i v médiích. V době, kdy se publicisté měli Kundery zastat, mlčeli jako hrob. Teď se naopak rozplývají nad obnoveným uvedením hry Jakub a jeho pán, pátrají po spisovatelově pařížském "úkrytu" nebo kladou diskusní otázku, zdalipak je v Čechách vůbec možné o Kunderovi diskutovat. Právě v takovýchto chvílích hraničících s absurditou je české vydávání jeho textů cenným počinem.

Výběr obsahu tří útlých svazků Kunderových esejů z nakladatelství Atlantis má logiku. Knižka Můj Janáček (2004) se až na výjimku jednoho špatně argumentujícího hlasu z protikunderovského tábora setkala s příznivými reakcemi i u muzikologů. Ke Kunderovu úsilí zbavit Janáčkovy opery folklórního nánosu - a tím i puncu provinční etnografické kuriozity - se dnes ve světě přiklánějí přední režiséři. Podobně jako ve svazku Zneuznávané dědictví Cervantesovo (2005), je tématem eseje "Kastrující stín svatého Garty" zneuznávané (zrazené) dědictví Franze Kafky.

Oslavování spisovatele Maxe Broda za to, že jeho vydavatelskou zásluhou nám zůstala uchována Kafkova díla, je jednou stránkou věci. Druhou, méně lichotivou, představuje podle Kundery **svévole, s jakou Brod v životopisném románu o Kafkovi s názvem Čarovná říše lásky, ve kterém je Kafka ztělesněn v postavě Garty, učinil z Kafky "světce" a "náboženského myslitele"**. Svévole, s níž Brod pro vydání Kafkových deníků cenzuroval autorovu zmínku o nevěstinci, protože - ptá se Kundera - **"Může světec chodit do bordelu?"** V souladu se svým pojetím literatury, podle něhož bychom dílo neměli vykládat zúženě jen s ohledem na autorův životopis, sahá Kundera k pojmu **"kafkologie"**. Brodovo nábožensky vykupitelské mylné konstatování, že "Kafka pro nás trpěl" a jeho nejrůznější kafkologické modifikace totiž způsobily, že "Kafka se stal patronem neurotiků, zachmuřenců, neduživců a anorektiků, patronem sofistikovaných pozérů a

hysteriků". Kunderův ironický doušek navrhl: **"Životopisci neznají sexuální život svých vlastních manželek, ale myslí si, že vědí všechno o pohlavních tajemstvích Stendhala nebo Faulknera."**

Kundera si dal práci a odhalil, že prazvláštní sorta badatelů kafkologů nejvydatněji cituje Kafkovy deníky a dopisy, minimálně pak jeho romány. V Čechách, kde obliba v biografickém nímání a kult "autentické" deníkové literatury katapultoval už řadu literárně průměrných knih na špici listin bestsellerů či anket o knihu roku, bychom tomuto Kunderovu zjištění měli bedlivě naslouchat.

Milan Kundera vede čtenáře Kafky k tomu, aby odhodil balast interpretací, včetně vykupitelsky marxistických, v jejichž jménu probíhala za vydatného soudruhování kafkovská konference v Liblicích roku 1963. **Kafka pro nás podle Kundery netrpěl, nýbrž se bavil.** Ovšem zábava, humor a smích zjevně nejsou slučitelné s náboženstvím, jak se nejnověji ukazuje ve sporu o karikatury Mohameda i v překvapivém mravokárství, patrném v reakci některých osobností včetně prezidenta Klause. Jinak přistupuje k věci Kundera. Už v 60. letech si vykoledoval od budoucí literárněkritické autority českého disentu Jana Lopatky výtku za "profánnost" povídek Směšné lásky. Navíc Kunderův výklad Kafky se staví, řečeno s Nietzsche, proti mravnímu kleštěnectví. Franz Kafka, jehož skutečnou podobu zamlžil Max Brod kastrujícím stínem svatého Garty, není bezpohlavním Mesiášem. Naopak, **podle Kundery pro nás Kafka jako první objevil komično jevu, který lze coby prostředek rozmnožování lidstva povýšit na svátost: objevil pro nás komično sexuality.**

Velmi dobře je proto do svazku vybrán další esej z francouzsky psané knihy Zrazené testamenty, jehož původní název "Věta" autor nyní upřesnil. Cílem stati Překlad jedné věty, stejně jako článku Umění věrnosti, není jen hnidopišsky upozornit na nepřesnou práci dvou překladatelů Kafkova románu Zámek do francouzštiny. Kundera zvolil na ukázkou pasáž, popisující sexuální akt, z jejíhož překladu je patrné, jak silnou tendenci mají překladatelé k sentimentalizaci a melodramatizaci původního textu, jak jej dokážou obdarovat auroou mučednictví a utrpení. Jeho domněnka na okraj, že v Čechách je umění překladu na vysoké úrovni stejně jako dřív, je jediné, v čem autor žel nemá úplnou pravdu.

Text vyšel v MF Dnes 11.března 2006 v notně "upravené" podobě, tak, aby z něho zmizela většina kritických připomínek k současnému zacházení s Milanem Kunderou v Čechách. Editoři z článku vypustili zmínky o Havlovi, Klausovi, o kafkovské konferenci v roce 1963 atd... Podařilo se jim přesně to, co Kundera v knížce Kastrující stín svatého Garty kritizuje. To znamená, svévolné zacházení s autorskými texty. Text A. Knappa publikujeme v původním znění. (JD)

Aleš Knapp

publicista, literární kritik